

La diarrea (II)

(ALDC, I, 169. La diarrea)

En el mapa anterior (vg. mapa 101) hem vist les variants del cultisme *diarrea*. Aquí, tot i considerar altres mots d'origen culte (*corsos*, *còlic*, *còlica*), centrarem la nostra atenció sobre els populars, destriant-ne diversos tipus segons la seva motivació: 1) a partir del radical de *cagar* (< llat. CACARE) completat amb sufixos varis: *caganyes* és un manlleu del rossellonès a l'oc. *caganha* on aquest sufix pot aplicar-se a radicals verbals, a més dels nominals (vg. *escupanha*, de *escupir*; *lavanha*, de *lavar*); *cagalles* (6) n'és una adaptació foneticomorfològica; *cagaturra* (185); *caguetes*, amb el sufix *-eta* (< llat. -ITTA), diminutiu relacionat amb la idea de fluïdesa i d'evacuació repetida (amb doble sufix, *caguetilla* [187]); *cagueres*, amb el sufix *-era* (< llat. -ARIA), amb les variants *cagueroles*, amb doble sufix (*-era* + *-ola*) i *cagarrera* (93), format sobre *cagarro*; *cagarel·la*, amb el sufix diminutiu *-el·la*, potser d'origen italià; *cagarines* i, més freqüentment, *cagarrines*, amb el sufix també diminutiu *-ina* (< llat. -INA); a afegir *anar escagassat* (138) i *escagarritar-se* (190); 2) sobre la idea de 'córrer [cap a la comuna]' (< llat. CURRERE): *corrences*, amb el sufix *-ença* (< llat. -ENTIA); *correments* (89, 90), amb el sufix *-ment* (< llat. -MENTU); *corredisses* (18), amb el sufix *-issa* (< llat. -ICIA), que indica 'acció col·lectiva intensa'; *anar de correntilla* (180); *té el cos corrent* (181); *escorripies* (35), d'un anterior *corripies* (118), prefixat, que podria tenir per base, segons Coromines, *corrença*, amb canvi de sufix, amb "matis ajargonat"; *corsos*, adaptació culta del llatí CŪRSUS 'flux dels líquids del cos' (l'evolució popular

és *cós* 'correguda; forat de l'agulla, etc.'). deu haver arribat a través del castellà, atès que en aquesta llengua ja es documenta al s. XVII, mentre que manca d'atestacions en català; *cambres* (76, 143) o *carambes* (79), per etimologia popular, probable reducció de (*anar a/de*) *cambres privades* 'anar a la latrina'; 3) a partir del sentit de 'afebliment intestinal', mitjançant sobretot unitats perifràstiques: *anar flux* (36), *anar llatí* (52), *anar desventrellat* (36), *anar de llarg* (52, 56, 136), *anar de davall* (70, 77, 79, 82), *anar destrempat* (48, 71, 80, 82, 94), *anar desbaratat* (30, 34), *anar desgavellat* (183), *anar destornillat* (122), *anar molt de ventre* (124), *anar de xorrillo* (176), *tenir el cos destorbat* (155), *despenyo* (125), postverbal de *despenyar-se* 'anar per avall'; *dessentació de ventre* (43), és a dir, desajustament digestiu; 4) per transferència de 'diarrea dels animals' a 'diarrea dels humans': *foira* (4, 15), del llatí FORIA; alg. *asculsura* (85), del sard *iskussura*, on s'aplica a la corrença dels animals; 5) per extensió d'una altra malaltia o trastorn fisiològic: *vòmit* (54), *colitis* (86, 127, 133, 166, 170, 172), pròpiament 'inflamació del colon', procedent del llatí COLON amb el sufix *-itis* 'inflamació (a voltes pronunciat *culitis*, per atracció de *cul*)'; *còlic*, més freqüent que *còlica*, pres del llatí COLICA [PASSIO], COLICUS [MORBUS], adjectius derivats de COLON 'colon, còlic': *còlica* es documenta des del s. XIV en llibres mèdics amb el sentit de 'enteràlgia, dolor intestinal'; 6) altres: el menorquí *esquëndil* (70), que, segons Coromines, vindria de l'angl. *scandal* 'calúnnia, vergonya, escàndol', l'alguerès *prentos* (85) del sard *prentos* o *prentios* 'restrenyiment' amb canvi semàntic a l'antípoda, *descomposició* (95, 123, 129), *irritació* (66), *pucos* (167) o *pu[χ]os* (118), del cast. *pujos* (amb adaptació de la /χ/ del cast. en /k/ segons el punt d'articulació, com *majo* > *maco*); *surrera* (94), pres de l'aragonès *zurrera*, relacionat amb *zurra(t)* 'aixeta de la bóta'; si comparem els dos mapes, ressalta la riquesa de variants lèxiques usades pel poble enfront de la relativa unitat del mot culte estès per tot el domini.

